گەردانی ناو

لەناو زمانی کوردیدا

گەردانی ناو

لەناو زمانی کوردیدا

نوسین و لێکۆڵینەوەی

مەحموود زامدار

MUKIRYANI

هەولێر- ٢٠١١

دەزگای توێژینەوە و بڵاوکردنەوەی موکریانی

● **گەردانی ناو لەناو زمانی کوردیدا**

● نوسین و لێکۆڵینەوەی: مەحموود زامدار

● نەخشەسازی ناوەوە: تەها حسێن

● پیتچین: عەبدولرەحمان میران

● بەرگ: وریا بوداغی

● ژمارەی سپاردن: (٢٧٢٦)

● نرخ: (١٠٠٠) دینار

● چاپی یەکەم : ٢٠١١

● تیراژ: ٧٥٠ دانە

● چاپخانەی رۆژهەڵات (هەولێر)

زنجیرەی کتێب (٥٥١)

هەموو مافێکی بۆ دەزگای موکریانی پارێزراوە

ماڵپەڕ: www.mukiryani.com

ئیمەیل: info@mukiryani.com

کورتە پێشەکییەک

* لێتــۆژینەوەی وردو زانــستیانەی، بــاری مێژوویـــی و کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیری و زمانەوانییەکانی هەر نەتەوەیەک، کــارێکی یەجگــار گرنــگ و بایەخــدارو مەزنە، چ بــۆ ناســینی خودو خەون و ئاوات و کەسایەتی ئەو نەتەوەیە- لەمێژووی دێرینە و هاوچەرخ و نوێیدا- چ بۆ دەستنیشانکردنی ڕەوت و پاشەڕۆژی ئەو نەتەوەیە.

ئەوەی لەلای کۆمەڵناســە ژیرەکانیــشدا زانرابێــت ئەوەیە کە: مەسەلەی ناوو ناولێنان و نازناوو ناوو نـاتۆرە. سـەر بە گەڵێ پێوانەی کـۆمەڵایەتی و میتۆلـۆژی و ئـاینی و جوگرافی و سێکسی و زمانەوانییەوە گیرەو پەیدا بوونیشیان بە گەڵێ کارەســـات و ڕووداوو بـــۆنەی تـــایبەتی و سەرگوزشـــتەی دیـاریکراوەوە بەنـدە، گەر بێت و بە وردی لێـی بکـۆڵرێتەوە، گەڵێ بابەتی بەپێزو سەیرو دەگمەن و سەرنج ڕاکێشەری بە کەڵکـی، بـۆ لێکـۆڵینەوەی واقیعـی ئـابووری و کـۆمەڵایەتی و میتافیزێکی و سایکۆلۆژی لەلای ئەو گەلانەدا لێی ئەکەوێت و ڕوون ئەبێـــتەوە. لە هەمـــان کاتیـــشدا پەردەی قۆنـــاغە جیاجیاکـانی ئەو نـاوانە سـەرەنداز ئەکـاتەوە. ئەوەی شـایانی بـاس بێـت و لێـرەدا پەنجەنومـا بکرێـت ئەوەیە کە: دەلالەتـی

(لەفزی)ی دەوری خۆی لەبواری بەکارهێنان و گونجاندنی ڕۆڵی لەگەڵ واقیعی سایکۆلۆژی نەتەوەدا ئەگێڕێ و ئەبێ بە رەمزێکی ڕەها بۆ مرۆڤ و بۆ ئاوات و ئارەزوو ئەلهای شارستانی و پاشەڕۆژی ئەو مرۆڤە. بێگومان هەیکەلی گشتی ڕۆشنبیری و ژیاریی و ئاینیش، دەورێکی دیار لەم بوارەدا ئەنوێنێ.

* گەلی ئێمەی کوردیش، زمانی پاراوی ئێمەیش، ئەگەرچی هەزاران جەزرەبەی زەمانەشی دیوەو تاڵاوی گەڵێ تاڵەژانیشی چەشتووە، بەڵام ڕووی پاکی خۆی لە شارستانێتی مرۆڤایەتی سەرکێشا وەرنەگێڕاوە و لە قاوغەی تەنگەبەردا کروشکەی نەبەستووە، بەڵکو بەردەوام لەئاڵ و گۆڕدا بووەو گرەوی مان و بوونی خۆی لە دەست زەمانە بردۆتەوە..

تاقە ئاوڕدانەوەیەکی قۆچاخانە، بەسەر ئەم باسەی مندا، ئەم ڕاستییە ئاشکراتر و رەهاتر ئەکا، ڕاستیی (دان و وەرگرتن)و (تێکچڕاژان و بەخشش)ی بەردەوام. نەخوازەڵا لەبواری ناولێنان و نازناو و ناتۆرە و سانا کردندا، بەپێی گراماتێکی زمان و چێژی شاعیرانەی خۆی و بەتێروتەسەلیی دیالێکتەکانی، چی لێ ئەکات و چۆنی بۆ ئەڕوا. لە هەمان کاتدا ئەوەیش ساغ ئەکاتەوە کە: (کورد) نەتەوەیە و هەموو ڕەگوماک و بنکەو بنەمای نەتەوەیەکی سەر ڕاستی نێو ئەم ڕۆژهەڵاتەی تێدایە..

* بەڕاستی: ناوی تایبەتی کوردی، زۆر تەنیاو بەنگین و زۆریش تایبەتییە بەخۆی. هەرچەندەیش لە هۆزێکەوە بۆ هۆزێ،

لە دەستەبەندیێکەوە بۆ دەستەبەندیێ، لە هەریێمیێکەوە بۆ هەریێمیێکی ترو لە ئەنجامی لیێکدانەوەی زمانناسی و فەلسەفەیی و شیێوەزارە جوێ جوێکانەوە ئەگۆڕیێت و جی گۆڕکێ ئەکات، بەڵام هەر خودو ئەدگارو خاسیەتە کوردانەکەی خۆی نادۆریێنێ..

بیێگومان ئەم جیاییەش لە ئەنجامی پلەو پایەی سەرکەوتن و گۆڕان و گەشەسەندنی میێژوویی و شارستانییەوە، سەری هەڵداوە و بە ئەوەوە بەندە، بۆیە (ناو) لە شارستان جۆریێک و لە دەوروبەری گۆل و رووبارەکاندا چەشنیێک و لە پیێدەشت و نیێو شاخ و تیوەرەشاخ و چڕە دارستانەکاندا بە ڕەنگیێکی تر، خۆی وەدەرئەخا. هەندێ (ناو) هەیە لیێکدراوە هەندێ تاکەو هەندێ ئاینی و هەندێ بۆ شویێن و هەندێ بۆ کات و هەندێ بۆ هیوایەک و هەندێ بۆ خەوبینین و خۆشییەک و هەندێ وەکو ئاوەڵناو (سیفەت) و هەندێ بۆ نزاودوعاو چاوەزار بەکاردێ.

ئەم باسەش، تائیێستا دەستی لێ نەدراوەو دەقومۆری نەشکاوە. مەگەر ناڵیێم تەنیا (ناوەکان) ئەمیش- بۆ مەبەستیێکی تر-و زۆر بە بەر تەسکییەوە لە چەندناملکەیەکدا کۆکرابنەوە..

بۆیە بابەتی ئەم لیێکۆڵینەوەیە، هەرچەندە بەکەڵکی زمانناسێ دێ، ئەوەندەیش فریای کۆمەڵناس و فۆلکلۆریست و میێژوونووسە لیێهاتووەکان، ئەکەوێ..

* مەسەلەی ناولیێنان و نازناوو ناوو ناتۆرە هەڵبژاردن لە کوردی و لە کوردەواریدا، هەر راستەو راست، سەر بەجۆری

فیکرو لێکدانەوەی میللی و مێژوویيه و بنەمای زمان و دیالێکت و چەشنی هەڵکەوتنی قورگ و جیرۆ گییرکردنی دەم و دان و زمان و مەڵاشوو و لووت و فۆنێتیکی کوردییەوەیە، کە ئەمیش بە دەوری خۆی، گرێی چەشنێ لە چەشنەکانی ژییری و وریایی و بیروباوەڕی سەرنج و لێتۆژینەوەی مرۆڤی ئەم وڵاتە ئەکاتەوە و هەموو نەتەوەی کوردیش ئەگرێتە خۆی. هەر بۆیەشە ئەم جۆرە باسانە، گەلێ لە زانایانی کۆمەڵ و سایکۆلۆژیست و مێژوونووس و زماننناس و فۆلکلۆریست و گرامەریستەکان پەنای بۆ دەهێنن و گەشترین ڕۆژانی تەمەنیان، لە ژوانیدا بەسەر ئەبەن.

* هەر بۆ زیاتر سەرنج ڕاکێشانیش، ئەبێ لێرەدا پەنجە بۆ تۆتەمیزم (ToTem) ڕابکێشرێت، کە کوردی ئێمەش، ئەم قۆناغ و تۆتەمیزمەی زانیوەو بەم قۆناغەدا ڕەتبووە، هەروەک چۆن لەنێو ناو و نازناوەکاندا ئەم دیاردەیە خۆی نواندووە.

تۆتەمێز- الطوطمیە- لەبنجا بۆ خێڵە کەودەنەکانی رۆژهەڵات و رۆژئاوا بەکارهاتووە و زاراوەیەکی هیندییە سوورەکانی ئەمەریکای باکوورە. دروشمێکە بۆ بنەماڵەیەک، یا بۆ خێڵێکی کەودەن و پەتیارەی سەر بەدایک و ناوی خۆیان بەو دروشمەوە ناوزددەکەن. وا دەبێ ئەو دروشمە، بەردێک و قسنێک. وایش ئەبێ ئەو دروشمە، بە پەیکەرێک یا بە نەقش و نیگاریێ پلەبەردێ یا سماتە بەردێ بنوێنرێ، یا بە نیگارێکی ڕەنگاوڕەنگی سەر تەختەدارو پاتاڵ و شووشە بەندێک رەنگ بڕێژێ. وا ئەبێ ئەو

دروشـمانه یـا به (خـوا) و یـا به (نـیمچه خـوا) بناسـرێ، بەڵام خوایێکه و هێزی خوڵقاندن و داهێنانی کەمەو دەسـەڵاتی بەسـەر، ئـادەمیزادا ناشـکێت، بەڵکـو دروشـمێکه وەک (چـاوەزار) بەکارئەهێنرێ، خـۆگەر هـات و لەشـەڕو مەرگەسـات و نەخۆشـی نەیپاراسـتن، ئەوا یـا ئەیکوژن یـا ئەیشکێنن و یـا ئەیخـۆن یـانیش پشت گوێی ئەخەن و لێی لاپەڕگە ئەبن. بەمەیش (تۆتەمیزم) ئەبێ به نموونەی کۆمەڵگەیەکی بچووکی تیره یا خێڵ..!

* ئەمه له سـوچێک و له سـوچێکی تـرەوە، ئاینەکـان بەتـایبەتی ئـاینی موسـڵمانەتی، هـۆیەکی هەره بەهێـز بـووه بـۆ بڵاوکـردنەوەی زمـانی بەرگوشـادی عەرەبـی، لەنێـو مـیللەته موسڵمانەکانی غەیرەز عەرەب، هەر له گینیـاو ئەرتیریـاو بگـره، تـا دەگەیـته عەجەمـستان و گورجـستان و کوردسـتان و تاژیکـستان و هەمـوو ئەو شـوێنانەی که ئیـسلامەتی ڕووی تێکردبـێ و رەگـاژۆبووبێ، بەکـارهێنراوه. بەڵام گەڵـێ لەو کەرەسـتەو نـاوو زاراوو وشـه عەرەبیـانه- بەتـایبەتی ناوەکـان- بەپێـی زەوقـی زمـان و گـرامەری ئەو میللەتـانه گـۆڕاون و تێک شـکاون..!! ئەمەو سـەرباری کـارتێکردنی فیکـری میترایـی و بـووزی و زەردەشـتی و تەوڕات و ئینجیـل، بەسـەر واقیعـی کـۆمەڵایەتی و میتـافیزێکی ئەو گەلانه، که نەتەوەی کـوردیش دانەیەکه لەو زنجیـرەیه. سـەرەڕای ئەم دیـارده ئـاینییەش. گەلەکـان. له نێـو خۆیانیـشدا کاریـان لەیەکتـری لەم بـوارەدا کردووه و ئاڵۆگۆڕێکی زۆرو بەگەڵێ چەشنیش کراوه.

* له ئەنجامدا: من ئەزانم ئەم باسە پێویستییەکی زۆری بە پشکنین و دانیشتن و گەڕان و سووڕان و سێرە هەیە ئەوەیش نییە تا زۆر خۆمی پێوەڕانیم بۆیە چاوەنوارم ئێوەی شارەزا، لە بارتری بکەن، تا ئەمەی منیش ببێ بە بەشێ، بە زنجیرەیێ، لە زنجیرەکانی لێکۆڵینەوەی زمان و مێژوو کۆمەڵی کوردستانی ڕاچەنیو...!

بەشێوەیەکی تایبەتی لە شارستان

١- ناوی ئاینی:

أ- ئەو ناوانەی بە پاشگری (اللـه)وە دواییـان دێ، وەک (نعمة الله- عبدالله- عطا اللـه- رحمـة اللـه- عبيداللـه- بيت اللـه- مال الله...).

ب- ئەوانەی ناوەکانی تـر (خـوا)یـان هەڵگرتـووە، وەکـو (عبدالـستار- عبـدالغفور- عبدالحميـد- عبـدالوهاب- عبـدالجبار- عبدالخالق- عبدالمۆمن- عبدالرحمن...).

ج- ئەو نـاوانەی کە نـاوی پێغەمبەرانيـان بە بـاڵا بـڕاوە. وەکو: (محمد- احمد- ابراهيم- يوسف- زکريا- خضر- اليـاس- صـالح- عـوزێر- داوود- موسـا- سـليمان- عيـسا- ادريـس- يونس- ذوالنون...).

د- ئەو ناوانەی کە بە وشـە و پاشـگری (الـدين) پايە دۆسـت ئەبـێ، وەکـو: (بهاءالـدين- عزالـدين- صـلاح الـدين- عـلاء الـدين- شمس الدين- جمال الدين...).

٢- ناوی مێژوویی:

أ- نـاوە عەرەبييەکـان وەکـو (ابـوبکر- عمـر- حـسين- خالـد- حيدر- علی- عثمان- حسن- عباس- حمزة- مطلب...).

ب- نـاوه ئێرانــی و کـوردییه کۆنەکـان، وەکـو (ئەردەشــێر- ئەسـفەندیار- ئەفراسـیاب- بەهـمەن- مەزدە- فەرهـاد- فەرزەنـد- بەنگین- گییو- ئـارش- چەکۆو- خەسـرەو- ڕۆسـتەم- جەمشید- لەپ زێرین- سیامەند- پێشەوا...)

ج- تــورکە عوســمانلییەکان گەڵــێ لەنــاوه عەرەبییەکانیــان وەرگرتــووە، بـا عەرەبـیش بەکـاری نەهێنـا بـێ، بەپێـی چێـژو خاسـیەتی زمـانەکەی خۆیـان، گۆڕییویـانەو ئـێمەش- لە کـۆن و ئێستاماندا- لە ئەوانەوە ئەم دیارەدەیەمان بۆ ماوەتەوە، وەکو:

١- (حکمـــت- رافـــت- رفـــع- عـــزت- هیـــدایت- بهجـــت- شوکت- نعمت...)

بۆنێرینەو چەل نا چەلێکیش بۆ مێینەبە کارهاتووە.

٢- (سعاد- سداد- وداد- نهاد- فـواد...) بـۆ مێیینەو چەل نـا چەلێکیش بۆ نێرینە بەکارهاتووە.

د- هەر لەسـەر هەمـان ڕێـڕەو، هەنـدێ نـاوی دیکەی بە نەژاد عەرەبـــی، تورکەکـــان وەریـــانگرتووە و بە گـــوێرەی چێـــژی کۆمەڵایەتی و زمانەوانیی خۆیان، چ وەکو (ناو) چ وەکو (نازناو) بەکاریـان هێنـاوە، کـوردەکەش- لە ئەنجـامی گەڵـێ هـۆی دیـاری شـارستانی و کۆمەڵایەتی و سیاسییەوە- لاسایی ئەمـانی کـردەوە و بەکاری هێناون وەکو: (حقی- زهـدی- وهبـی- رشـدی- فهمـی- حلمـی- عـونی- زکـی- شـوقی- وصـفی- فـوزی- رمـزی- رفقـی- ...تــاد) بەڵام ئەبــێ ئەوە لەبەر چــاوێ کە ئەم (ێ)یە بە هــیچ جۆرێ بۆ نیسبەت و دانە پاڵ نییە هەروا ئەمـانە زۆر جار ئەبن بەنازناوو ئەکەونە پێش ناوی وەک: (محمد- اسماعیل...)

ه- له كوردستاندا- بهتايبهتی له چاخی عوسمانلی و سهفهوی و قاجاریاندا- لهلایهن شاو سولتانهوه گهلێ نازناو به كوردە دەسەڵاتدارەكان دراوە، وەكو (چەلەبی- نقیب- خان- پاشا- شازادە- بەگ- ئاغا- سان- پساغا- میر- میری میران- میرزا- میرزادە- پس میر) و لەتەك ناوەكانا بەكارهاتوون، یا كوردەكە خۆی بۆی داتاشیوە، یا لە (نازناو)ەوە كردوویەتی بەناوو بەكاری هێناوە.

٣- ناوی نوێ:

أ- ناوی عەرەبی (بۆ نێرینە و مێینە) وەكو: (ابتسام- نجاح- سمیرە- حریە- أمل- نوال- لائقە- خالدە- رائدە- عایدە- وسیلە- لیلی- جمیلە- شادیە- سامیە- سهام- احلام- عاصم- ناصر- سلام- وسام- فائز...)

ب- ناوی كوردی (بۆ مێینەو نێرینە) وەكو: (جوان- ئازاد- هەڵاڵە- پەخشان- نازدار- نازەنین- ئاڤان- شیرین- بەفرین- بەختیار- دڵدار- ئاسۆ- ڤیان- زانا- پشكۆ- ئاشتی- بەهرە- شۆخمیر- مزگێن- هاریڤان- دڵڤین- زێرەڤان- دڵبرین- دڵگەش- گوڵستان- جوانمێر- هونەر- هیوا- ئاڤان- شنە- ناهید(٢)).

ج- ناوی ئاوروپایی و جیهانی (بۆ نێرینەو مێینە) وەكو (سۆزان- سیڤەر- پەكین- گیڤارا- كاسترۆ- بریجیت- بۆدلێر- نەهرۆ- كامۆ- ئەنجیلا- غاندی- زۆربا...)

له دێهات

١- وشەو ناوی رەق و درِی گیانلەبەر، بۆ ترس و سام و دوژمن تۆقاندن وەکو: (شێرکۆ- گورگۆ- جرجۆ- هرچۆ- پڵنگۆ- کتکۆ...)

٢- هەندێ وشەو ناولێنانی وا هەیە کە هەندێکی مانادارە و هەندێکی هیچ واتایەکی نییە، بەڵام خۆی لە خۆیدا، نیشانەیەکە بۆ شتی سەیرو پیس و لەو تاوو بۆ ناوو ناتۆرە بەکارئەهێنرێ وەکو: (پزێ- کتۆ- بیبۆ- هۆپۆ- حوچۆ- کەمۆ- پەچۆ- خەپی- قنۆ- قڵقۆ- رۆرۆ- ترحۆ...)

٣- وا ئەبێ، هیچ بایەخێکی ئەوتۆ بە ناوو نادەن و زۆرجار- وا ئەبێ- منالٚ تا منالە، بەناوێ بانگی ئەکەن، کە گەورە بوو، بە ناوێکی تر ناوی دەبەن. بە (بابە- کاکە- دایە- بەرخۆ- چاوێ- خرپۆ...) کە گەورەش بوو، خەتی سمێڵی دانا، یا مەمکی گۆی کرد، لە پرێکا بە (عەلۆ- عەلەکە- حەسۆ- کالێ- زارێ- محێ...) ناوزەدی دەکەن.

٤- هەندێ ناو هەیە بەهۆی بۆنە کۆمەلایەتییەکانەوە سەرهەڵنەدا، هەر بۆنموونە لە سەرەتای سەدەی بیستەمدا ناوی (حریت- عدالت- مساوات) زۆر باو بوو، هەروا گەر کابرایەکی کاربەدەست بێتە ناوچەیەک لەناوچەکانی کوردستانەوە، وردە ووردە ناوەکەی وا باوو بلاو ئەبێ، زۆر کەس لە خەڵکە سادەکە، ناوی منداڵەکانیان بەناوی ئەوەوە، ناو ئەنێن، جا با ئەو کابرایە ناوەکەیشی کوردی نەبێ، ئەمەیان بەلاوە گرنگ نییە هەروا بۆنە و کارەساتی جگەربڕ، گەڵێ جار

ئەبێتە مایەی پەیدابوونی جۆرە ناوێک، جا ئەو ناوە چ بۆ بەرگەگرتن بێت، یا مانای هەناسە ساردی و یادی ناخۆش بخاتەوە بیر، وەک: (ئەژین- ڤەهێل- نیوار/ چەتۆ- ژیمان- سەرکەوت- وارهێل- مژوار-...).

٥- هەندێ ناو یا نازناو هەیە، بەهۆی بۆنە مێژوویی و سیاسییەکانەوە بڵاوئەبێتەوە، وەکو (جەنگی) لە کاتی شەڕو ئاشووب و هەرادا، ئاوایش ناوو نازناوی (شۆڕش- حربی- ئادار- بارزان- پێشەوا- پیران- جەنگاوەر- زرێ- سارۆخ...).

٦- هەندێ ناو هەیە، بۆنە ئاینییەکان بە دەستاوێژێکی کەی ناولێنان لە دێهات، هەروا لە شارستانی کوردستاندا دورستیئەکەن، وەکو: (ڕەمەزان- حاجی- جمعە- محرم- شعبان- عبدۆ- هەینی- جەژنی- ڕەجەب...).

٧- هەندێ ناوی وا هەیە، کە تەنیا ڕێککەوت دورستیئەکات. گریمان وا ئەبێ کابرایەک لەکاتی ژان و ژووری ژن و منالّ بووندا، ژنەکەی منالّێکی ئەبێ- کوڕ یا کچ- لەو دەمەدا چاوی بە هەرچی و گوێی لە هەر چی بێ- بەوە ناوزەدی ئەکا، لەدواییدا ئەشێ بیگۆڕێ- بەڵام ئەم دیاردەیە زۆر کەمە، وەکو: (ژووژوو- ئاسکە- تەپاڵە- پشقڵ- دۆشاو...)

٨- هەندێ ناوی وا هەیە، بەناوی ئەستێرەکانەوە ناو ئەنرێن، وەکو زۆربەی میللەتە کۆنینەو سەرەتاییەکان، وەکو (مەهۆ- ئەستێرە- پێروو- ئەختەر- ئافتار- پەروین- هەتاو- ڕۆژە- گەلاوێژ...)

٩- هەندێ ناو هەیە- بۆ کورو کچ- تایبەتییە بە ئێزیدییە کوردەکان وەک (گوهدار- کەڤی- مشکۆ- عیدۆ- کرێت- شارێ- پیێلێ- شورِی- سیتۆ- قرپاڵ- پیرگرو- شەمۆ- بەلێ- فەلیت- مەنجۆل- گۆزێ- شەمێ- شۆڕۆ-...)

ناولێنیان بەشێوەیەکی گشتی

لە زمانی کوردیدا

١- نــاوی عەرەبــی و فارســـی و تــورکی و عیبــری، وەکــو: (محمـدو- فەرەیـدون- ئـۆغر- ابـراهیم- اصـلان- ارسـلان- نـزار- علی- بەهمەن- میکایل...)

٢- ئەو نــاوانەی کە ســیفەتێ ئەگــرنە خــۆ، کە بە تێکڕایــی سیفەت و خاسیەتی باشن، بەڵام لە چەند سیفەتێکی تر (سلبی) بە دەرنـین و بـێ مەبەسـتیش نـین وەکـو: (لاوچـاک- سـوارە- چەڵەنگ- هۆشەنگ- دلێر- پێشڕەو...)

٣- هەندێ نازناوی وا هەیە، واتای خراپەکاری و چاوسـوور کـردنەوە نەداتە دەسـت، بەڵام چاوسـوور کـردنەوەیەک لەگەڵ دوژمن و بۆ دوژمن، هەر دوژمنی بێت، وەکو: (دڵڕەق- دڕێ- پەتیارە- کەودەن- دڕندە...)

٤- نـاوی ئـاژەڵ و گیـانلەبەر، وەکـو: (مـامر- مـشکۆ- شـێرە- سیخوڕ- گیسکە- بەراز- قومری- سوێسکە- پەرەسێلکە- شاهۆ- نازناوێ بەکارئەهێنرێ.

٥- نــاوی گــوڵ و گژوگیــاو روەک- ئەمەیــان پتــر بــۆ کــچ بەکـــاردێ- وەکـــو: (هەرمـــێ- نێرگـــز- رەزێ- ســـەرگوڵ- شـەمامە- مـێخەک- چـرۆ- هێـرۆ- وەنەوشـە- گولێ- گـێلاس-

گەزیزە- شلێرە- هێشوو- گوڵان- گوڵچین- گوڵناز- شیلان- ڕێواس- نەمام- بەهی- خەرمان- بەڕەزا- چنار- خۆخێ- ژاڵە- چنوور- سێوێ...)

٦- ناوی کات وەکو: (هەینی- ساڵۆ- بەیان- سپێدە- خەزان- رۆژێ- نەورۆز- شەوێ- بەهار- رۆژگار- زفستان...)

٧- ناوی جێگا، وەکو: (ئاسۆس- ئەزمەڕ- بێستوون- هەڵگورد- بۆتان- ئەردەلان- چیا- دەرسیم- زۆزک- سیروان- زاگرۆس- سەفین- نیشتمان- مەریوان- هەندرێن- سیپان- سەیوان- هەورامان- ئەرارات- بێخاڵ- کوردستان- مەهاباد(٣)).

٨- نازناوو خێڵ و خانەوادە و بەرەباب و ناوچەو کۆڵان و ڕەگەز، وەکو: (دۆسکی- زێباری- شێروانی- جاف- مزووری- شوان- مەنگوڕی- هەمەوەندی- شارەزووری- شۆڕیجەیی- گرگاشی- بندیان- بابان- شاکەلی- دیلێژەیی- دیاربەکری- ئامێدی- خانەقینی- موکریانی- هەمەدانی- ساڵەیی- حەیدەری- ئاکرەیی- حاجی نەبی- جەلی زادە- بەدرخانی- گەڕاوی- قزڵجەیی- کۆکۆیی- کڵاوقووت- بۆسکانی(٤)).

٩- نازناوو ناوی ڕەگەزی بانی ئێرانی، وەکو (دارا- ئەفراسیاب- ڕۆستەم- گورگین- گۆدرز- زۆراب- ئەردەشێر- نەوشێروان- ئەسفەندیار...)

١٠- نازناوو ناوی سەر بە پیشە و کار، وەکو: (شوفێر- خەزنەدار- چاوەش- بێریڤان- کڵاشکە- کلاشچن- باشبۆزغ- دەهۆڵکوت- زۆڕناژەن- ئاشەڤان- ئاسنگەر- جوتیار-

عەلەمـــدار- بـــاغەوان- ســـەوزەفرۆش- کرێکـــار- وەرزێـــڕ- قەزوانفرۆش- سەبزەچی...)

١١- نازناوو ناوی سووک و چرووک و هیچ و پووچ، وەکو: (کـوێرە- کەڕێ- کەچەڵ- قەمـوورِ- گـوێبڕاو- خـێلە- حەپـۆل- شـوغال- گەمـشۆ- گـولە- گەڕە- پنچـگ- چەوەنـدەر- تـۆڵەکە- دەعۆ- نابووت- شێلم- گەلحۆ- مارمیلۆک...)

١٢- ناوی نوێی عەرەبی و کوردی و ئاوروپایی: (سۆزان- سـعاد- سـیزان- ماجـدە- اشـواق- ازهـار- مـارلین- شـەونم- نەسرین- گوڵاڵە- بەفرین- ئاشتی- پاکی- ڕاستی-ئاریژ- ئاکار- ئەلەنـد- ئاڤیـار- ئاوەنیـا- ئـاژار- بـاهۆز- بڕیـار- بێـساران- برادۆست- رەوەز- پێشکۆ- خۆشەوی- داسـتان- دانـاز- دڵمەنـد- دلۆڤان- ڕابوون- ڕاڤیار- ڕۆژگار- زامیار- ژیکۆ- کارۆخ- کاڤین- کـۆڕەو- کـۆژان- گۆڤـار- لەزگـین- لاوکـۆ- لازۆ- نەوژیـــن- نێچیرڤـــان- هاوکـــار- هاریڤـــان- وەژەر- ئـــاوێز- ئەســـرین- ئارەزوو- بەڕێز- بزاڤ- باڤین- پەیڤین- تاڤان- ترێ- جوانگوڵ- چنار- خەرامان- خـۆزگە- دڵخـواز- دەوەن- دیـدەڤان- دەرسـیم- دەشنێ- ڕۆژین- ریژەن- ڕەوشت- زێریڤان- ژینۆ- ژیلە- سـارا- سایە- سۆما- شاکار- هەڵوێست- شانۆ- شـەیدا- شیلاڤ- فینک- ڤەرسین- کوێستان- گوڵشەن- گەزیـزە- لەنجە- لێزا- مەرزیە- مەیڤی- نازێ- نەمام- مەبەست).

١٣- نـاوی کـۆنی پیـاو و ژن (ڕەسـەن و کـوردی): (زارێ- خـانەگوڵ- مینـا- بەگیـسی- بەهـزاد- مەنیـژە- دڵـبەر- ئەسـتی-

باوەیس- چەتۆ- خوداد- جیهانبەخش- گەزۆ- وەیسی- پیربال- پیرۆت- خوادە- خورشید- بایز- فریاد- پیرۆز- شاناز- رەعنا- کلاوزەڕ- بێژەن- لەعلی- زێرین- پەریخان- گولێزار- پەریزاد- چراخان- حەلاو- بەسێ- تەمەر- خانێ- تێلی- لەعلیخان- هەسە- سیابەند- کاکەمەم- خاتوزین- گولخەندان- گوندێ- خانزاد- گولناز...).

١٤- نازناوو ناوی سروشت، وەکو: (کەپکێ- یالێ- ملەگەردن- بەردێ- دۆلێ- روبار- جەنگەل- بۆران)

١٥- ناوی ئەوشتانەی کە مرۆڤی کورد بەکاری ئەهێنێ و لەلایدا جۆرە نرخێکی هەیە وەکو: (داسوولکە- قەلانگ- خەنجەر- قەیناغ- بڤر- مەنجەل- تفەنگ- شمشێر- کەوان- کوتەک...)

١٦- ناوی ڕەنگ و سیفەتی ئەندام و لەش، وەکو: (رەشۆ- کالێ- بۆرێ- بۆزێ- سۆڕێ- مۆرێ- چاوبەلەک- شینە- زەردێ- سەوزە- سوورەگول- گولەندام- چاوکال- چاوشین- ئەسمەرێ...)

١٧- ناوی مەعنەوی و سایکۆلۆژی، وەکو: (کسپە- ئارام- هەدار- چرپە- شاپەری- بلیمەت- ڕاز- سۆزێ- پەری- ئارەزوو- ئامانج- نەمر- بەرزی- یار- سایە- ناز- کلپە- ڕاستی- تەنیا- مژدە- مەنگۆ- زیندوو- هیوا- ئۆخەی- بەستە- بەهەشت...)

١٨- ئەو ناوانەی کە لە سیفەتەوە سەرهەلئەدەن، وەکو (شەرمین: لە شەرمەوە، بەفرین: لە بەفرەوە، خوناو: لە ئاونگەوە، شۆڕێ: لە شلو ملییەوە، لەنجە: لەنازو لارەوە، ناسک: لە شەنگییەوە...)

١٩- ناوی ڕووناکی و ئەستێرەکان، وەکو (مانگێ- ئەستێرە- پڕشنگ- ئەختەر- پەروین- خۆرەتاو- رۆژبەیان- گوڵەبەڕۆژە- ئافتاو- هەیڤێ- پێروو- گەلاوێژ...)

٢٠- ناوی بەهێزو وشک و دڕ (بۆ ترساندن و رێزلێگرتن) وەکو (ئەژدیها- نەهەنگ- بڵند- باهۆ- پاڵەوان- نۆتەغار- تۆلاز- جوامێر- جەنگاوەر- ڕەشکۆ- سەرۆک- شێرکوژ- قارەمان- هێرش- شێردڵ- وەشتی- هەڵۆ- هەڵدێر- ئەژی- سالار- قەڵغان- سەردار- رەشمار- کەندوبڕ- سەرخۆرە- دۆبڕ...).

٢١- ناو نازناوی ڕێبازو تەریقەت، وەکو: (عەڵویی- وسوویی- پیرشالیاری- نەقشبەندی- ئەحەیی- ئێزیدی- کۆنەبۆشی- محێیێ- حەمەسووری- حوسەیی- داسنی- مەولوودی- مەولەوی- رفاعی- قالەیی- مامەڕەزایی- وەسانی- زەردەشتی- قادری...).

٢٢- نازناو ناوی سێکس (بۆسیفەت و جوێن و تانەو تەشەر) وەکو: (قوزێ- کیرۆ- گونی- قۆڕێ- حیزە- قوزباتمان- قووندە ستار- کوزدەر- گاندەر- چاوحیز...).

٢٣- زۆرجار، یا لەبەر نەزانی، یا لەبەر زێدە خۆشویستن، سیفەت ئەکەوێتە بە رناوو ئەبێ بەناوێکی سەربەخۆ، وەکو: (نبی محەمە- خلیل ابراهیم...)

٢٤- هەندێ جار، ماڵ هەیە، دوو کچ، یا دوو ژنی تێدایە (یەک) ناوییان هەیە، یەکیان (ئامە) ئەوەی کە (هەمین) یەکەم (خەجێ) دووەمین (خەجیج)..!

٢٥- گەڵێ جار گەر بەردەوام ژنێک منالّی نەوەستێ و بمرێ و بۆ ئەوەی منالّی تازەبوو بمێنی و بژێ، ناوی سەیر سەیری لێ دەنێن وەک: (ئەڵمان- عەتەم...)

٢٦- گەڵێ جار بۆ گەڵێ مەبەست ناوی نهێنێ بۆ منالّ بەکار ئەهێنرێت، کەچی منالّەکە ناوێکی تری ئاشکرای هەیە.

٢٧- وا ئەبێ ژنێک منالّی نابێ با ڕاناوەستی یا بۆ مەبەستی تەمەندرێژی، دەچێتە لای شێخ یا مەلا یا سەر پیاو چاکێک و نەزردەگرێ و بەناوی ئەوەوە یا بە هەڵبژاردنی ئەوەوە منالّەکە ناو ئەنرێت.

٢٨- وا نەبێ کابرایەک چ لە هەرزەیی و چ لە باوکایەتیدا حەز لە یەکێ دەکاو بۆی ئالوێ و نابێ، بەڵام لەبیر ناچێتەوە، کە ژنەکەی منالّی ئەبێ ناوی کچەکەی- گەر کچ بوو- بەناوی کۆنە دڵخوازەکەی ناوزەد ئەکا، دوور نییە ژنەکەشی ئەمە بکا- گەر کوڕ بێ-و بۆی بلوێ..!

٢٩- گەڵێ جار وانەبێ، پیاو یان ژن، خەون ئەبینن- هەر جۆرە خەونێ- هەر لەو خەونەدا ناو بۆ مندالّەکانیان دائەنێن.

٣٠- گەر بێت و ژنێک مندالّی ڕانەوەستێ و بمرێ، بۆ چاوەزار دێن ناوێکی گاورانی لێدەنێن..!

٣١- لەژێر سێبەری ڕەشوقەتمەری دەرەبەگایەتیدا، ئەوانەی کە سەر بە ئاغاو مالّی ئاغان، ناو یا نازناوی تایبەتی خۆیان هەیە و پێی بانگ دەکرێن و دەناسرێن وەکو: (سەرکار- دز- ناومالّ- پاکار- شەقلّچی- کوێخا- میرزا- کارەکەر- نۆبەتدار- سەیس- قاوەچی- گزییر- سەپان- تفەنگچی- پاسەوان...).

٣٢- له كوردەواریدا ناوی (مەلا) دەورێکی گرنگی هەیەو بۆ ڕێز لێنان و گەورەیی بۆ ناو بەکار دێ ئینجا (شێخ)و (پیر) و (باوه) و (سەیید) ناوی نەوەکانیشیان بە (باوەیادگار)و (پیرەسوور)و (مەلازادە)و (شێخ زادە)و (سەیدزادە) ناو ئەبرێن هەروا بۆ ڕێزگرتن (مامۆستاو (کامەلا)و (شێخ)و (مام سەید)و (پیرداود)و (کاسەید)و (کاکەشێخ) بەکاردەهێنرێ.

٣٣- لەپاڵ ناوی تایبەتی ژندا، له کوردەواری بۆ ڕێزگرتن و میهرو سۆزو خۆشەویستی و مەزنیی (پێشەبەند) یا (پاشبەند)ێک دەنێنە ناوەکەوە و بانگی دەکەن، یا هەر ئەو پێشبەند و پاشبەندە- بیلامانێ- ئەبن بەناوی ڕاستەخۆی ژنەکە وەکو: (خان- خاتوون- خانم- یایێ- یایه- دایکی- دا- پله- باجی- نەنێ- داپیره- دادە- تاتێ- میمی- ژنخاڵ- ژنمام- ژنبرا- کچ خاڵ دۆتمان- ئامۆژن- خاڵۆژن- براژن..) وەک دیاریشە بەپێی ناوچە و دیالێکتی زمان ئەمە سەرهەڵئەدا.

٣٤- هەر هەمان دیاردە لە کوردەواریدا، بۆ پیاوو بۆ هەمان مەبەستیش و بەپێی ناوچەو دیالێکتی زمان، بە کاردێ، وەکو: (کاک- کاکێ- ئەزبەنی- ڕۆڵەی مامی- براله- باپیره- مامه- سەیدا- ئەزغولام- خاڵۆزا- قوربان- گەورەم- میرم- کاکی برا- مامۆستا- ئەفەندی...).

٣٥- هەر لە کۆنەوە، ئێستاش کە ئێستایە، هەندێ لە نووسەرو شاعیران و هونەرمەندانی کورد، وازیان لە خێڵ و ناوچە و ڕەگەز و پیشەو بەرەباب هێناوە و لەبەر هەر

تەئسیرێک بووبێ- گشتی یا تایبەتی- ڕوویان کردۆتە جۆرە نازناوێکی ترو ناوی (خۆیی- زاتی) یان بۆ خۆیان هەڵبژاردووە، وەکو: (نالی- کوردی- مەولەوی- کەیفی- قوبادی- حەریق- مەحوی- پیرەمێرد- بێکەس- دڵدار- کامەران...) کەچی ئەوەی جێی سەر سوڕمانە، ئەم چەشنە ناوانە، لەنێو ئەدیب و شاعیرانی کورد، بە شێوەیەکی سەیرو زۆریش تایبەتی لە شاری (هەولێر) و دەوروبەریدا تەشەنەی کردووە، وەکو: (زامدار- شێواو- پەرۆش- پەشێو- سەرسام- خەمناک- شەوڕۆ- هەژار- ئاوارە- ژاکاو- بێبەش- برژاو- سووتاو- خەمگین- رەنجبەر- بێنەوا- ڕەنجوور- ڕەنجەڕۆ- بێخەو- تاساو- پەرێشان).

٣٦- وا ئەبێ ژن لە وڵاتی غەریبایەتیدا، یا لە شوێنێکی ناودارا، ژان ئەیگرێ و منالی ئەبێ، ناوی منالەکە- کوڕ بێ و یا کچ- بەناوی ئەو وڵات و شوێنە ناوئەنرێ، وەک: (تورکیا- شنۆ- سوریا- سەردەشت- سەرچنار- بێخاڵ...).

٣٧- هەندێ ناوی منال هەیە بەناوی گۆرانیبێژو شاعیرو مەلاو شێخان ناو ئەنرێ.

٣٨- هەندێ ناوی منال هەیە، بەناوی میوانەوە ناو ئەنرێ، گەر لەکاتی ئەو میواندارییەدا ژنی ماڵ ژانی گرت و منالی بوو.

٣٩- منال هەیە- کوڕ یا کچ- ناوی تایبەتی خۆی هەیە، لەهەمان کاتیشا، جا بۆ چ مەبەستێک بێت ناوی نهێنیشی هەیە.

٤٠- لەتەک ئەو خاسیەتەی کە زمان و کۆمەڵی ئێمە لە بنیادنانی (ناو)دا هەیەتی- وەک باسکرا- بەڵام بەزۆری، کورد حەز لەو ناوانە دەکا بە (وان) و (مان) و (ان) کۆتاییان دێ. لەم ڕەسەنایەتییەشدا، لە تەک گەلی لە میللەتانی هیند و ئێرانی و ئەوروپایی یەک ئەگرێتەوە، وەکو: (پاڵەوان- مەلەوان- باغچەوان- چاوان- شوان- گاوان- کاروان- شاخەوان- قارەمان- پەریخان- خەرامان- پەخشان- گوڵخەندان...).

٤١- شوێنکات دەورێکی یەکجار گەورەی هەیە، بۆنموونەک (ناو)ێک لە (ناوان) لە شوێن و کاتێکی دیاریکراودا زۆر باو دەبێ و زۆریش پەسەند، کەچی لە شوێن و کاتێکی دیکەدا، ئەو دەورەی نامێنێ.

٤٢- تائێستاش کە گوێمان لە ناوێکی ناباوی نامۆدەبێ زۆر بەلامانەوە سەیرو دەحەپەسێین، یا قێزی لێ دەکەین، یا پێدەکەنین، کەچی هەر دوای ماوەیەک و لە ئەنجامی دووبارە بوونەوەی ئەو ناوە لەنێو مێشکاندا ڕەگاژۆ ئەبێ و خۆی بەسەر واقیعا ئەسەپێنێ و ڕەنگ و ڕووی خۆی ئەنوێنێ وەک هەر بۆ نموونە: (گێ مەدێ- دۆلار- دینار- مارک- جوولەکە).

٤٣- هەندێ ناو هەیە دەسەڵاتێکی زۆر سەیری هەیەو خۆی بەسەر زەین و مێشکا ئەسەپێنێ وەک: (بارزانی- پێشەوا- سمکو- پیران- دەرسیم- هەرێم- خواکوڕک...)

٤٤- هەندێ لە کۆمپانیاکان، بەهەڵەداوان دەیەها پۆدرەی جل شوشتن یان خستە بازاڕەوە وەک (سیرف- امواج- تایگەر- رەخت- دەریا...).

کەچی ئێستاش کە ئێستا هەر تەنیا ناوی (تاید) لەسەر زارانە و هەر هەموومان ئەڵێین: (تاید) چونکە لە پێشدا ئەو کەوتۆتە بازاڕو هاتۆتە بەردەست و دەوری خۆی لە ژیانی کۆمەڵایەتی و ئابووری تەندروستیدا دیوە....تاد).

٤٥- هەندێ ناو هەیە گەڕۆکە و کۆچا و کۆچ ئەکا هەروا دەلالەتی خۆیشی هەیە و پێداویستییەکی زۆری بە لێکۆڵینەوەی سایکۆ کۆمەڵایەتی و زمانەوانی هەیە، دەگمەن ئەبێ، ئەگینا هیچ ناوێک بەبێ ماناو واتا نییە. ناوی کیشوەرو زەریالووش و دەوڵەت و شارو دەریاو دەریاچە و ڕوبار و شاخ و کێوو دەشت و بیابان و گوند و لادێ، هەر هەمووی مانایەک دەبەخشێ وڕەگی لەنێو جەرگەی واقیعدا داکوتاوە.

٤٦- هەندێ ناو هەیە لەکۆن و نوێدا، باوبێ یا باو نەبێ، نازناویان بەسەریاندا زاڵبووە، بیر لە ناوە ڕاستەقینەکانیان ناکرێتەوە وەک (بەدلیسی- خانی- نالی- ابن خەلکان- جزیری- گرکاشی- ئادی شێر- شەمزینی- مەلا گچکە- مەلای گەورە- پیرەمێرد- گۆران...).

٤٧- هەندێ ناو هەیە لەبەر سەیر و سۆبەت، یا لەبەر پێشە، یا رەفتار، بەکەسەکەوە ئەنووسێ و بەو ناوە ناو دەردەکا وەک: (پێ پان- مشکۆ- مطبعە- وشکۆ- بەرازیلی- یابانی-

دیزل- برنج- کۆمپیوتەر- دۆڵمە- کودی- باینجان- رۆلێت- مۆبایل- ئینتەرنێت- مۆنیکا...تاد).

٤٨- هەندێ ناو هەیە، بەر لەوەی لێپرسراوانی میری ناوی لێ بنێن، ناوی ئەو خێڵ و عەشیرەت و ئەو کەسەی لێ ئەنرێ، کە بۆ یەکەمجار ئەو ناوی ئاوەدان کردووە و لێی ژیاوە، وەک: (لەتیفاوە- مەنتکاوە- مەجید بەگ- چایخانەی بایز- تەیراوە...)

٤٩- بە شێوەیەکی زۆر تایبەتی، گوندنیشینەکان، هەر پارچە زەوییەک، یا هەر کۆمەڵە درەختێک، یا چەند کەند و لەند و گردێک، یا چەند کۆمەڵە دانیشتوویەک، با بچووکیش بێ، یا ریزە دێراوێک، هەر یەکەی ناوێکی لێدەنێن.

٥٠- وا ئەبێ یەک تاکە روبار، چەندین چەند ناوی هەیە و هەر بەشەی کە بەو شوێنەی تێیدا دەڕوا، ناوی ئەو شوێنە وەردەگرێ.

٥١- وا دەبێ هەر تەنیا یەک چیای درێژ و زنجیرەدار چەندین چەند ناو بەخۆیەوە دەگرێ، لە رۆژهەڵاتی ناوێک رۆژئاوای ناوێک، باکووری ناوێ و ناوەڕاستی ناوێ و باشووری ناوێکیتر.

٥٢- هەندێ ناوی نهێنی (حەرەکی) بۆ ژن و پیاوی جاسووس یا خەباتکەری سیاسی و زیندانی شۆڕشگێڕ، بۆ خۆشاردنەوە لە مەترسی هەیە و دادەندرێ، لە پاشا ناوە ئەسڵییەکەی لە بیر دەچێ و ناوە حەرەکییەکەی بەباڵادەبڕێ و ناوبانگی پێ دەردەکا.

٥٣- لە نێو قەرەج و هەجیجی کوردستاندا، زۆرجار (٣) ناو بۆ منداڵ دادەنێن، ناوێک بەس دایک دەیزانێ، ناوێکیتر منداڵەکە خۆی لەناو خێزان پێ دەناسن و ناوی سێیەم بۆ خەڵک.

٥٤- نـاوی سـوککراوی (حەمە) زۆر جـار دەخـرێتە سـەر زۆربەی ناوەکان.

٥٥- زۆرجـار، منـداڵی هەتیـو بـۆ ئەوەی بـاوکی بیـرنەخەنەوە، هەر بەناوی دایکییەوە بانگ دەکرێ.

٥٦- لە هەندێ ناوچەدا، نـاو دووبـارە و بگرە سێ بـارەش دەبێتەوە، جـا چ لەبەر حەزکردنـی ئەو دایک و بـاوکە بێ، یـا چاووزارێک بێ بـۆ تەمەن درێژی ئەو رۆڵەیە، وەک: (قادر قادر- عوسمان عوسمان- کەریم کەریـم- عەلـی عەلـی عەلـی- عەبـاس عەبـاس عەباس)، بەڵام هەرسـێکی بەیەکجار ناوترێ، بەڵکو دوویان دەوترین و بەس.

سەرنج:

تائێـستا ئەو هەمـوو خـاڵانەی و ئاماژەمـان بـۆ کـردن، گەر بەوردی لە هەر یەکێـک لەو دیـاردانە بکـۆڵرێتەوە، بێگومـان مایەی رەنگرشتنی گەلێ باس و بـابەتی ورد و لەبـار قۆناغێک- رووداوێک- دیاردەیەک)یش سەراوەڵە دەکاتەوە..!

ناوو ناتۆره و بچووک و ساناکردنی ناو له کوردیدا

ناو بچووککردن له کوردیدا- ناوی بێگانه و خۆیی- هەریەکجار باوەو دەروازەیەکی سەراوەڵەی هەیە و هەر لە کۆنی کۆنەوە کوردەکە، خۆی بەشێواز و ڕێبازی تایبەتی و بەپێی گرامەری زمان و هەڵکەوتنی قورگ و مەڵاشوو ودان و لێوو فۆنەتیکەکەی، بۆ ڕسکاندووە، سەرباری چێژ و زەوقی جوانکارانەی نەتەوە و زمانە شیرینەکەی، ئەویش لە ڕێی ئامرازی (ۆک)کە بۆ تانە و سووک کردنە و (ۆکە) (ۆ) کە بۆ خۆشەویستی و میهرە و جار نا جاریش بۆ تەوسە. (ئەکە)و (ککە)ش بۆ پتر ناسککردن و نەرمونیانی و جوانی. (ێ)یش بۆ زێدە زێدە خۆشەویستی. ناوی بچووک کراوە، لەم زمانە پێسووک و بەنگینەدا، واتێک دەشکێندرێ و چەرخ دەدرێ و شیرین و پوخت دەکرێ- لام وایە- دەگمەنە زۆر، ئەم دیاردەیە بەم شێوە شیرینەی لە زمانێکیتردا، واچرۆی دەرکردبێ و گوڵی دابێ:

١- ناوی ژن. وەکو:

بەهیە= بەهێ. بەهە. بەهۆک

حەربییە، حەبیبە= حەبێ، حەبۆ، حەبە، حەربۆ، حەربۆک

رابیعە= رابە. رابی. رابۆ- رابۆک

زەهرە= زەهیٚ. زەهۆ. زەهە. زەهۆك

كافیە= كافی. كەفۆ. كافە. كەفۆك

ئامینە= ئامە. ئامۆ. ئامیٚ. هەمە. هەمین. نامۆك

فاتیمە= فاتم. فاتە. فاتیٚ. فاتۆ. فیتی- فەتۆك

خەدیجە= خەجە. خەجۆ. خەجیٚ. خەجیج. خەدیج. خەجۆك

عایشە= ئایشە. ئایشۆ. ئایشیٚ. ئایشۆك

رەمزییە= رەمە. رەمۆ. رەمۆك

مریەم= مرە. مەرە. مەرۆ. مەرۆك

زەینەب= زەنە. زەنۆ. زەینۆ. زەینۆك. زەینەبۆك

وەسیلە= وەسە. وەسیٚ. وەسۆ. وسۆك

٢- ناوی پیاو. وەكو:

محەمەد= حەمە. مەمەد. مەمۆ. مەمەند. مەم. حەمەدۆك. مەمەدۆك

ئەحمەد= ئەحە. حەمۆ. ئەحمیٚ. ئەحمۆ. ئەحۆك

حسیٚن= حسە. حوس. حسۆ. حسۆك

عومەر= ئۆمەر. عەمیٚ. عەمۆ. هۆمەرۆك

عوسمان= وەسمان. وسو. ئۆسیٚ. وەسمانۆك

عبدالرحمن= ئەورەحمان. وەحیٚ. وەحۆ. رەحمانۆك

مەحموود= مەحمو. مەحموید. مەحمی. مەحموی. مەخۆلە. مەحموودۆك

عەزیز= عەزە. عەزۆ. عەزك. عەزۆك

قادر= قایر. قالە. قادۆ. قەدۆ. قادرۆك. قالك

فتاح= فەتە. فەتاح. فەتۆ. پەتە. فەتۆک

جمیل- جمال= جەمە. جەمۆ. جمۆ. جەمۆک

اسماعیل= سمە. سیمۆ. سمایل. سمۆک. سمایلۆک. سمۆک. سمکۆ

معروف= مالە. مالۆ. مەعرف. مەعریف. مەعرۆ. مالۆک. مەگرووف

علی= عەلە. عەلۆ. عەلک. عەلۆک

جلال= جەلۆ. جەلعوت. جلە. جەلۆک

فاتح= تیحۆ. تیحە. فەتۆ. فەتۆک

رۆوف= ئۆفە. رەفۆ. رەپە. رەفۆک

خدر= خدە. خدر. خدۆ. خدێ. خدۆک

ابراهیم= ئیبە. ئیبۆ. ئیبا. برۆ. برایم. برهۆ

رسول= سولە. رەسویل. رەسولۆک

رشید= رەشۆ. رەشە. رەشێ. رەشۆک

بکر= بەکۆ. بەکە. بەکۆک. بەکرۆک

شاکر= شەکۆ. شوکە. شەکە. شەکۆک

طلعت= تەلۆ. تەلە. تەعۆ. تەلۆک

رمضان= رەمۆ. رەمە. رەمۆک

یاسین= یاسە. یاسۆ. یاسۆک

کریم= کەرە. کەرۆ. کەرۆک. کەریمۆک

شۆخ= شیخۆ. شێخە. شێخۆک

عباس= هەباس. هەباسە. هەباسۆک

فارس= فاره. فارۆ. فەرۆک

صفوت= سەفە. سەفۆ. سەفەکە. سەفۆک

فیکرت= فەکە. فیکۆ. فیکۆک

سلێمان= سله. سەڵۆ. سەلۆک

امین= ئەمە. ئەمۆ. ئەمۆک

سیف الدین= سەفە. سیفە. سەیفۆ. سەیفۆک

محی الدین= محە. محۆ. محێ. محۆک

شمس الدین= شەمسی. شەمسۆ. شەمدین. شەمسۆک.

بهاءالدین= بهۆ. بادۆ. بادین. بادۆک

عبدالله= عبە. عەبۆ. عەولا. ئەوڵا. حەوڵا. عەبۆک. عەبک - ئەڤدال= ئەودال

فتح الله= فەتحۆ. فەتحی. فەتحۆک. فەتۆک

نصرالدین= نەسە. نەسرۆ. نسۆک....

٣- هەندێ ناوی لێکدراوی وا هەیە کوردی بێ یان کوردی نەبێ کورت و سووک و سانا و بچووک دەکرێ و دائەپچرێ و ئەچێتە باڵ یەکەوە وەکو:

شێخ عبدالله= شێخەڵڵا. شێخەوڵلا. شێخیل

ابوبکر= بابەکر. عەبابەکر

شێخ حسن= شێخەسەن. شێخ هەسەن. شێخ حەسۆ

کاک امیر= کاکەمیر. کامیر

کاکە شێخ= کاشێخ

مام عبدالله= مامەڵڵا. مامەوڵا. مام عەوڵ

محمدامین= حەمەمین. حەمەدەمین. حەمەومین

کاکەڕەش= کاڕەش

باجی عایشە= باجیایش

جاجی امین= حاجیەمین. حاجی ئەمۆ

کاک نبی= کانەبی...

٤- خۆ هەر وانییە، کورد تەنیا، ناوی بێگانە کورت و سووک و سانا و بچووک بکات و بەس، بەڵکو ناوە رەسەن خۆماڵییەکانی خۆیشی بەکۆن و نوێوە والێ ئەکات و ئەیخاتە بەر تەوژمی ئەم دیاردە کۆمەڵایەتی و زمانەوانییە، بە شێوەیێ مرۆڤ لەبەر یا دۆش دائەمینێ و حەیرانی ئەبێت، وەکو:

خورشید= خورشی. خورشە. خوشێ. خوشە. قورشید. قوشە

شاناز= شانە. شانێ. شەهۆ

پەریخان= پەخە. پەرۆ. پەرێ. پەریلۆک

شادان= شادە. شادی. شادۆ/ کڵاوزێڕ= کڵاو

پاکیزە= پەکە. پەکۆ/ خەزان= خەزێ. خەزە. خەزۆ

شاسوار= شاسە. شاسۆ/ دڵشاد= دڵە. دڵۆ

پیربالْ= پیرە. پیرۆ/ گوڵناز= گوڵە. گوڵێ

جوان= جوکە. جانێ/ بەهار= بهۆ. بهە

نەژاد= نەژێ. نەژۆ/ هەڵالە= هەڵە. هەڵۆ

رووناک= روونە. روونێ/ ژیان= ژیکە. ژیکۆ

نازەنین= نازە. نازێ. نازناز/ ئاواز= ئاوە. ئاڤۆ

٥- نەک ئەمەو بەس، بەڵکــو هەنــدێ نــاو هەیە، کە هەر بەیەکجـاری لە کوردیـدا، ئـاداری لەســەر پـاداری ئـامێنی و ســەروبن ئەکرێـت و ئەگۆڕدرێـت، کە خـۆی لە خۆیـدا بـارێکی کەی رێزمـان و زمـانی کـوردی و چێـژ زەوقـی ئـادەمیزادی کورد. سەرەنداز ئەکاتەوە، وەکو:

غفور= خەپە/ محمود= خولە. مەخۆل/یوسف= ووسو.

انور= ئەنە/ اسماعیل= سمکۆ. سمۆ

مصطفی= مچە. مچۆل. مستیل/ فتاح= پەتە. پەتۆ.

رحیم= حوتەنە/ سلێمان= سێما.

عمر= عونە. عولە

ئەبوولشاە محمد، شا محمد= شەحە

شمس الدین= شەمدین. شەمزین

محمدامین= مینە. میتان

٦- هەروا دیـاردەیەکی تـری ناولێنـان و نـاوو نـاتۆرە لە کوردستانی ئێمەدا هەیە، مایەی تێڕامـانێکی وردە، ئەمـیش پیاو بەنـاوی (دایـک)ی نـاوزەد ئەکـرێ. ئەم دیـاردەیە لە هەمـوو کۆمەڵگایەکا هەیە و بۆ گەلێ هۆی دیار و ئاشکرا ئەگەڕێتەوە. جـا چ لە ئەنجـامی رەوتـی دایلەکتیکیـانەی مێـژووەوە بێـت. هەروەک چۆن (باخ ئۆفن)ی زانـای ئەڵەمـانی و خـاوەنی کتێبی (دایکــایەتی) کە لە ســاڵی (١٨٦١)دا بڵاوکــرایەوە و ئەمەی ساغکردۆتەوەو لە دایکایەتییەوە دواوە و مەسەلەی پێشکەوتنی (قۆنـاغی دایکـایەتی) یـا (دایکسالاری) سـەلماندووە، کە جـاری

جـــاران لەو بـــاوەڕەدابوون کە قۆنـــاغی (باوکـــایەتی) یـــا (باوکسالاری) لە مێژووی مرۆڤایەتیدا کۆنترە..

یـا لە ئەنجـامی ناوبانـگ دەرکردنـی (دایـک)ەوە بێـت جـا چ بە ئـازایی و چ بەکـار و پیشـەیەک و چ بە خراپـی و بەدنـاوی. ئەمەو زۆرجـار لە کـوردەواری دا، زاراوەی (زگمـاک)یـش پێوەنـدی بەزگەوە هەیە و دەوری (دایـک) ئەسـەڵمێنێ- هەروا وشـەی (زە-زا- زێ) هەمـدیس لە کوردیـدا دەوری دایـک دووپـات ئەکاتەوە و پێوەنـدییەکی تەواویـشی بە گەشەسـەندنی مێژوویـی (ژیـن) و (ژیـان) و (ژان) و (ژن)ەوە هەیە. واتە: (زێ)ی دایـکەوە ژیـان-بەمانـا فـراوانەکەی- کەوتـۆتەوە. وێـنە و شـێوەی (زێ)یـش یـا (رووبـار) هەر لەشـێوەی پزدان و رەحمـی ژن یـا دایـکە و مانـای تەڕایـی و ئـاوەدانی و ژیـان و ژیـانەوە و بـووژانەوە و سـەوزی ئەبەخشێت، تائێستاش زاراوەی (زگوزا) و (زاوزێ) و (شفتەژێ) بۆ مێینەی ئـادەمیزاد بەکارئەهێنرێت و (زێ)ی ئـاژەڵانیش دیـارە، چەند بەکارئەهێنرێت. وشـەی (خوشـکەزا)و (کوڕەزا) و (خـاڵۆزا) و (ئـامۆزا)ش هەمـدیس نیـشانەیە بـۆ دەوری (زێ) یـا (زا)و لە ئەنجامیشا بۆ دەوری دایکایەتی پز و پزدانیش هەر بەو جۆرە..

هەر لە کوردەواریـدا. جـاری وا هەیە گەر دووکەس لە شـیر و مەمکـی یەک دایکیـان خـوارد، پێیـان ئەوتـرێ (هەمـشیرە-هاوشـیرە) ئەمەیـش خـۆی لە خۆیـدا بـایەخ بە قۆنـاغ و دەوری (دایکـایەتی) ئەدات و پێـشتری ئەخـات، سـەرەڕای ئەمەیـش هەندێ جار- لە کوردەواریدا- کوڕ یا (کچ) ئەبێ بە میراتگری

خاسیەتی خاڵی خۆی، ئەمەیش لە ئەنجامی ئەو پێوەندییەی کە لــە نێــوان خــاڵو خوشــکەزایەدا هەیە. کە راســتە و راســت نیـشانەیەکە بـۆ دەوری دیـاری (دایکـایەتی)و ئەنجامێکیـشە لە سیستەمی کۆنینەی دایکایەتییەوە کەوتۆتەوە، وەک لە هەندێ نــاوی نێــو ئەم باســەدا خــۆی ئەنــوێنێ، بەڵام بەڕای خــۆم و سەرباری ئەم هەموو راستی و دیاردانەیش، وانییە ببڕای ببڕ مەسەلەی ناولێنانی ئادەمیزاد بە نـاوی (دایکی)یەوە، هەر تەنیا دەوری (دایک)و قۆناغی (دایکایەتی) بسەلمێنێ و بەس، چونکە کۆمەڵ لە گشت قۆناغەکانیدا، سیستەمێکی کۆمەڵایەتییە و گەلێ هۆ و رەگەز و بیروباوەڕی نوێ و کۆنیش کاری تێئەکات. بە هەرحاڵ ئەم بابەتە، بـابەتێکی زۆر بایەخدارە و پێداویستییەکی زۆری بە لێکۆڵینەوە هەیە. نموونەکانیش وەک ئەمانەن:

((تەمەری خـانزاد- خـولەی گـوڵچین- برایمـی فـاتە- سـوارەی ناسکێ- بەکری خـاتە- حەمەی ئایشێ- پیرۆتـی زیـن- خوشـەی کـڵاو- عەبەی فـاتە کوێستانی- حوسـەی ئامەوکریـانی- جەمەی هەیبەتــی گەرمیــانی- حەســەی حەلاو- بەکــوێ خــامە- مــچەی عەیـشڵا- رەپەی خەجەکـۆر- عەزەی خەجەکەچەڵ- قـالەی بـاجی پیرۆز- ئەحەی پوورە ئایشە- عەلی ئەسـمەر- خولەپییزە- حەمەی چــوار خــاتوونە- عەبــێ خــازە- عەلەعەمــبەر- عەبــۆ خەرامــان- کەریمی عاسە- عزیـز حـاجی فاتم- رەفەی ئـامە- مـالەی حەپسە- ئەحەی فەتحیە- وسی پووڕەیحان- عەلی یێ مەدینایێ- قادر ناجی یایێ- عەمێ گۆزێ- قاسمی حەبۆ- حەیدەری زبە- ئەکەی مـریەم-

قادری فاتەکە- عەلۆی ناجیە- ئەحمەدی فاتمە رەشێ- فریادی لەعلی- مخەی بەگیسی- عەزیزی حەمرایێ- محمەدی پلێ- چەتۆی مینا- عەزۆی ئەستی- ئەحەی شیرین...))

٧- ناو و نازناوی بنەماڵە و (بەرەباب) وەکو:

بەرەی زێڕین

بەرەی مرۆت

بەرەی کاکەخانی

بەرەی شەم

بەرەی خەندان

بەرەی فەرحاناغا

ماڵا توتێ

ماڵا شێتێ

ماڵا برسی بەگێ

ماڵا سینەمێ

ماڵا شەهنازێ

ماڵا خەندێ

٨- هەروا چ بۆ تەوس بێ، چ بۆ ناوبانگ و چ بۆ جوانی و بۆ ناتۆرە، ژن بە ناوی مێردییەوە ناوزەد ئەکرێ، ئەمەیش هەمدیس قۆناغێکی کەی کۆمەڵایەتیمان بۆ دەسنیشان ئەکات، وەکو:

حەلیمەی قاسمی/ عەیشێی محمدی/ سەلیمەی عەلۆ

گوڵەی عەلۆلوولە/ سەبەی حەمەی کلاوتڕن

زبەی خەلە/ بەدەی حەمە جان/ فاتەی حەمە سوور

مەیانەی عەلی بەگێ

٩- هەروا مێرد یا پیاو بە شێوەیەکی گشتی هەر بۆ هەمان مەبەست بەناوی ئافرەت یا ژنییەوە، ناو ئەبرێ بەتایبەتی گەر کەسایەتی ژنەکە ناوداتر و بەهێزتر بوو، پیاوەکەیش کەساس و بێکار و بێ نموود و لاورگە بوو، بەڵام ئەم دیاردەیە لە کوردەواریدا زۆر کەمە، وەکو:

بلەی شووکەقژبژ/ جلەی زبەی دان جیڕ

خولەی کالێ/ محۆی جەمیلە/ عەبۆی عەیشێ

ئەحەی زێبا/ عەلی مینا/ مچەی قەدە

١٠- هەروا وا ئەبێ، گەلێ جار ناوی (دایکی)ێکی دیار، ئەبێ بە ناوێکی (گشتی) بۆ سەرجەمی بەرەباب و تیرەییێکی فراوان و ئەکشێتە سەر ناوی هەموویان، هەر لە (خەسوو) و (بووک) و (خاڵ) و (مام)ەوە بگرە تا (خەزوور) و (پوورزا) و (ئامۆزا) و (خوارزا) و (کوڕەزا) و (کچەزا) و (کوڕەزازا) و (کچەزازا...) وەکو:

عەلی رەندان/ حەبەی رەندان/ حەمەی رەندان

فاتەی رەندان.../ فاتمی خەزالێ/ حەمەدی خازالێ

واحدی خەزالێ/ شانەی خەزالێ...

سەرباری ئەمانەیش و سەرباری ئەوەیش کە هەریەکێ بەناوی (باوکی)- بەتێکرایی- ناوزەد ئەکرێت، ئینجا (دایکی)، بەڵام زۆر ناوی دیکە هەیە، لەم بنەما کۆمەڵایەتییە بە دەرە، وەک لە پێشەوە باسمان لێ کردن.

١١- بۆ فشە پێکردن و تەوس و لاقرتێ و گەمەو پێکەنین و ناو و ناتۆرە و بانگەشە و دەرزی ئاژن کردن، وەک سیفەتێک (نازناو و ناو و ناتۆرە) ئەکەوێتە شوێن ناوی پیاو یا ژنەوە و زۆریش چاودێری ریتم لە هەڵبژاردنی ناو ناتۆرەدا ئەکرێت، ئەم ناو و سیفەتانەیش زۆر زۆر باون و زۆریش بەکارئەهێنرێن. لام وایە دینەمۆی ئەم دیاردەیە بە شێوەیەکی تایبەتی نەک گشتی، شاری سلێمانی و فابریقەی سلێمانییە ئینجا کۆیە و سابڵاخ و ئامێدی و شەقڵاوە و دیاربەکر وەکو: (عەوڵا میترۆ- خەنجەبرنۆ- عەوڵا قیمەڕۆ- ئەحەی شاخاتوون- سەلەبەڕک- نالە رەشبەڵەک- مەلای چاومار- عەلونێرەکەو- حەمد سەدۆی گۆڵ کوت- ئەحە گەڵە- ئەحە کەلە- قالە قەوچەڵ- عەزەی کێرپێمەڕە- ئەحمەدێ کتکخۆر- حەسەن پونگێ- ساڵح حەشاندی- فارسێ قونخوار- عەبۆیی قۆپ- مرادی قرۆت- خلیفەی کەرزل- ساڵح سیفۆن- عەلۆکە جوو- ئایشە فشە- حەمۆی تەبعی جووعەلی- حەسەن نەبی کاڵک- رەحە چیکەنە- بلە قرمز- ئەحمەد شەقوپۆق- بەخەی قوون نزیکە عاردی- کەریم شقارتە- مچە پاکێت- ئەحمەدی شەیتان- مینە زەنگیانە- خاتەکەل- عومەر کڵاولار- فەتحۆی کشتەکان- عەزەتەورە- قادر برسی- عەزە دوولوولە- فاتەی تەڵەمشک- ئەحە شەسە- سەبە لاسوتاو- جەمەل رەشە جەنجەر- فاتێ جووجک- قالە شێرە- فارەکێشکە- بلە قۆز- قالە قوڕاوی- بلەی سەعەکەڕ- محمدی تەنکەبز- شێرە دووپێ- ئەحمەدی قوون خر- محمدی گووڕەش- فەزۆ جاندار- ونس جۆخۆر- قالە کەروێشک- ئەحە کەکوژ- سعید گچکەڵ-

خـدۆ جانگـشاش- حەوڵا هەریـج رەشــەگێل- حەمە خێـل- قەنە
چەتە- دەرویـش تـرۆزی- حەمەدی دەڕپـێ کەوە- حـاجی قـالەی
یەکـشەوە- حەمەی کەوا کـۆڵ- رەشــە تـۆڵە- رەسـول رەفـتە-
بەباســەد نـویژ- ســەلە ســێ خەت- واحـد- فـاتە قەمەرە- خـلە
شـۆربا- سـەبەکوڕانی- سـەعی قەرەبالغ- مەمـۆ مـوخە- ئسحاقە
گــوڵە- ئەحە زورووف- کەرە چــل دەم- عەولا کــیە و حیــز-
سـیدتاوە- فـرج ئۆپـڵ- عەلەی لـێفە حیـز- عەبە کەڵەک- حـاجی
خرۆشـیف- مەلا عـرووس- جەمە جاشـکە- کریمـی قنگ قـولاب-
حاجی کەڵەباب- مـاک باۆکە- جامەی حەمەسێو- حـاجی بیتـاقە-
فەرجە کـونج- عەدۆ دانـسەگ- ئەحەی جـاو- پیـاوە بچکـۆڵەکە-
شاسەکەللە- حەلەی ناوساجی- کەریمیکەوە- فـاتە تەمـاتە- حەمە
ئاســـن- عەبابەشــــان- ئــامەلۆری- حەســــە ئەســــکیمۆ- خەلەی
دوودەبـانجە- عزیـز فیتـک- سـاڵە سـییک- مـحە کـادیر- حەسـۆ
گووشل- وەسمان تڕبەڕوو- مـحەی تربرێشک- رەسولە قوتکە-
عەزۆ بەراز- فاتە بەلاش- عەلۆ قەزادار- خدەی ئەردەشەن- مـحە
حــووت- عەلە نێربــاز- خــولە بــۆر- عەڕەلوولــوو- عەلۆپاپــان-
ئەحەیـدەتێ- مەنیجەکـوێر- عەلـی لـوولەڕووت- خەجە گـووکر-
مجەبـالە- شـێخ کـشمیش- خـولە چەخمـاخە- قـالەی دەواردرێـژ-
حەمە شاپەسـەن- شـەفەبەمبە- مالەتریـشقە- عەبـۆی- حەلەیـوە-
خـولە کەشـکۆڵ- سـەعیدی دایەنەکە- فەرەجە ریچـکە- عەلەگنە-
سەدەی گوێ تاکەکلاش- عەوڵە سیس- عەبەی سیسارک- عەبە
سیسارک سـە- فەتەی قرژاڵدەس- مـچەی بەرزامـل- جلە گونە-
مەنــیج بەربــووک- ئــامە مــۆرێ- بلەکــوولەکە- عەلیەقەنقــارێ-

شەعبانیعیرکە- سەعە سەگەوان- ئوسفێ حەساریێ-فاتمی چەقاوەسوو- هەمین دندن- ئیبۆ قوون چەور- حاجی مەنجەڵ- وسو لاترِ- رۆستەم مسینە- قادر رۆژباش- عزە داماو- عەزە بازە- رەحە قیرِتاو- عەزیز قاپقاپ- ئامیەی چاومار- مەلا گندۆرە- حەمەرەق- عەبەی سنگ داچەقاو- عەمە جنۆکە- ساڵحە مشکە- ئەحە قاژوو- ئایشە بن نووکە- حمید رەشاش- مامەکورِنو- حەمە دەمە- عەلە سمێڵ- فەریقەکوێر- سالە شێت- مالەی کوڵەشین- سمایلی سەرما بردوو- جەمە چەقاڵە- سمایل سەبیل- سمە فینیش- عەلە بسم الله- عەبە گاورِ- ئەحە دۆرِانی- عەلیەورگە- مودیرە سوورە- کەریمی باری تعالی- عەبەشەکەنە- عەلیەورگە- مچەگوێ رووت- عەبەکەوە- نۆزدەی هار- عەبەمیاو-حەمەی بلوێرژەنی جادوو- عەزە شەل- کەریمەرەش- عەلەی شەیتان بێزی- رەحە حیلکە- شێخە شەل- شوکری پەرێشان- دکتۆر شۆ- عەلیە قونە- جەمەی ناسکەرەش- عەبەقامیش- عەبۆ عەرِەبانە- سەلام بێموو- محەی هێلکەکەر- ئەحەی قوون بەتۆز- سمە قۆپچە- خدە بێکراس- حەمسە تەنەکە- عەزەبۆرێ- جەلەگورگە- عەلیەتەگە- عەزەی بامیەمل- عەبەخرِە- پیرەترِە- عەلەکچانی- شامەیحەبێ- کشمیش- ئەحەمەدێچورچە- مارفی شان بەگوو- قاردی قوون سعات- سەنەی کەنوزگ- ئایشە شەرِواڵ- بەدری بەچکەزێر- عەزەچەقەڵ- رەمەزان کەمیتار- رەسوولە گراز- حسن گڤۆ- خەلە گورگە- یوسف بەری قۆرِ- ئایشە کۆتک- عەوڵا خەنجەر- جلیل جەردە- عەبە هەمبانە- حەمە باغەڵ گەورە- محمود گەدۆ-

تۆماس دێمەكار- حسن فیقی- مەكە پایسكل- كاكڵ دۆینە- جلال قیتۆ- حسن رسولی تۆما یەڵدای بندیان- جەلە دیسكۆ- قادرە هێر- سادق بۆقێ- بلە برووش- خالد دوورەنگی- عەبەلالۆ- حسین دەسڕەش- جەمۆ تووڕەق- مامعە خەزێم- برایم خڕنووك- عەولا دووقوون- حمید دەمانچە- باقی سەڵتەنەت- كاحسن عەمبار- فاتە رەوڕەو- حەبە زندۆر- زێندی سەراسن- سەلە گیپەڵە- سەلام قەمەندۆر- تۆما كونێ- عەزە ریوی- ساڵحە مریشك- قوربانیی مام حاجی مەلاژن- باپیری رسول سۆفیەكۆر- علی چاوش- ئایشە حەمەدی پیرێژنی- حەمەداغای گەرگور- عیسا قشپڵ- عەوڵا قڕنە- مەرجانی باینجان- سعید كۆترباز- موراد عانە- حسین قۆرنە- حلیمەی جاندار-عەزیز فەردە رەژوو- عەلۆقیتێ- باپیر دۆینە- حەمەد ساوار- پیرباڵ چەمۆ- عەلیە قیتكە- مەلاتەنەكە- حسن شەمبۆل- عەزە گەراج- فارسە تڕكەن- محمود كالیار- بلە مچۆلی- عەلۆ فسیالی- حەمەكدوو- عوسە جووجێ- تاها تاكلایت...).

سەرنج:

هەریەك لەم ناوانە و یا ئەم ناو و ناتۆرە و نازناوانە حیكایەتێكی خۆی هەیە و هەریەكەی لەمانە مایەی پێكەنینێكی دڵتەزێنە یا خەمێكی قووڵ و یا مایەی واق و رمان..و ..و ..و.

١٢- هەروا بۆ خۆشەویستی و شیرین كردنی ناو و ئاسانكردنی برشگەكانی وشە و سەرەڕای تەوس و توانج

تێگرتن و جگە لە بەخشینی مانایەکی تازە و جوان و بەتام ئەم کوردەی ئێمە لەم بوارەدا چەشنێکی تری هەی. وەکو:

شانی= شن شن

هەنار= هن هن

شوان= شوشو

جوان= جوجو

شاخەوان= شاخ شاخ

دلێر= دڵ دڵ

هۆشەنگ و هۆشیار= هۆش هۆش

ئارام= ئاراش= ئار ئار

بارام= بار بار

نازدار= ناز ناز

بەختیار= بەخ بەخ

کنێر= کن کن

شیرین= شیر شیر

هەڵۆ= هەڵ هەڵ

نازەنین= نەزنەز

ئاری= ئەرئەر

مەریوان= مەرمەرە

ئاشتی= ئاش ئاش

سەربەست= سەر سەرە

خانێ= خەن خەن خاتۆ

ئازاد= ئەز ئەز

ئاواز= ئەو ئەو

ناوی کۆن و تازەی گاورەکانی کوردستان

١- ناوی کۆن و رەسەن وەکو:

سەنحاریب- ئاشوور- ئیرمیا- ئەشعیا- ئەفرام- بنیامین- گۆرگیس- زادۆق- سلێوە- حەننا- دانیاڵ- داود- زکریا- شەمعون- میخائیل- یعقوب- لۆقا- بۆیا- دنحە- جۆرج- کاترینا- ئیلیاس- تۆبیا- سەرگۆن- سەرسەم- هورمز...)

٢- ناوی کوردی و عەرەبی گاورەکان:

(شاکر- ئازاد- سامی حمید- جمیل- ویدیع- رزگار- جوان- پەری- شاخەوان- باهرە- سالمە- هیوا- دیاری- سەربەست- نەسرین- گوڵاڵە...).

٣- ناوی نوێی نێر و مێی ئاوروپایی، گاورەکانی کوردستان، وەکو:

(باسیلیۆس- ئەلفرێد- فێرجین- فیلیپ- ناپلیۆن- ویلیەم- ئۆگستین- ئەستیڤان- جانێت- ئەدمۆن- ماری- جلبەرت- ئەمیل- پۆلس- ئەلبێر).

٤- سەرباری ئەوەی کە هەر لە کۆنەوە گاورەکانی لای خۆمان گەلێ ناوی عەجەمی و کوردییان بۆ ناوەکانیان هەڵبژاردووە، هەروایش لە مەسەلەی ناوبچووک کردنیشا، پێڕەوی شێوازی زمانی کوردی و کۆمەڵی کوردستانیان کردووە لەم لایەنەوە، وەکو:

عبدالله= عەبۆ

رحیم= رەحۆ

نعیم= نەعمۆ

محمد= مەمۆ

دانیاڵ= دانۆ

پەخشان= پەخۆ

دڵشاد= دڵۆ

ئێزەریا= ئێزۆ

شێرزاد= شێرۆ

ئەقین= ئەقۆ

ئەپڕیم= ئەپرۆ...

پەراوێزەکان:

١- دوکتۆر جمال رشید لەو باوەڕەدایە کە: وشە و ناوی (میرزا- میرزاد) لە بنجدا لە خوای میهرا (میترا) کە رووناکی سەرلەبەیانی و سەرچاوەی ژیان و زانیاری و پەیمان بووە. کەوتۆتەوە. هەروا ناوی (جوامێر- جوان میهر) بەواتای: (خۆشەویستی خوای میهرا) لە کوردیدا ماوەتەوە. سەرباری وشەی (میهرەجان) و لە هیندیشدا (میهراجا) ماوەتەوە. کە نیشانەی چینێکی باڵای کۆمەڵە.. هەروا وشەی (میهر- میر) دەرەبەگەکان بۆ خۆیان بەکاریان هێناوە، وەک: (میهر میهران- میری میران).

٢- دوکتۆر جمال رشید- لە لێکۆڵینەوەکەیدا- دەڵێ: (ناهید یا ناهیدە)ش دەگەڕێتەوە سەر خوای (ئەناهیتا) واتە: خوادی ئەستێرەی زوهرە، کە لەپاشا بوو بە (ئەناهید- ناهید). لە دواییدا

له زمانی کوردیدا له شێوەی (ناهید) چەسپی بۆ ناونانی کچان و ئافرەتان. له زمانی سۆمەریشدا بەرامبەر بەناوی (ئەناهیتا) ناوی (ئینانا- ئینین) که له شێوەی (نان- کەیبانووی ئاسمان) له هەندێ تێکستدا بەرچاو ئەکەوێ. که ئەویش عەشتاری بابیلییە. که له دواییدا له عەرەبیدا. بوو به (العزی- الزهرە) ئەم خووایەش هەروەکو ئەرکی خودای (تەمووزی- دەمووزی) ئەرکی هەبووە.

٣- دوکتۆر جەمال لەو بڕوایەدایە که: ناوی (مەهاباد)ی کوردی دەربڕینێکە لەو ئاواییەی خودای مەزن (ئاهورا) وەیا (ئاسورا)، چونکه وشەی (مەها) له هیندیدا. واتا (مەزن) دەگەیێنێت. که له وشەی (مەهاتما)شدا بەرچاو دەکەوێ. واته: (گیانی مەزن).

٤- دوکتۆر جمال لەو باوەڕەدایە که: گەلێ ناو هەیە له کوردیدا. ناوی ئۆپۆنۆمیکی (ناوی جوغرافی)و ئەتۆنۆمیکی (ناوی نەتەوە و هۆز)و ئەنۆماستیکی (ناوی تایبەتی)ی هەیە و هەر بەشێوەی کۆن پارێزراوە.

زۆربەی زۆری خێڵی کوردەواری. ناوی کوردی خۆی پاراستووە و کاریگەری عەرەبی و تورکی و ئارامی و ئەرمەنی تێدا نەبووە، وەک خێڵی: (دیڤۆسینۆ- رەشگوتا- سینیکا- ئالکا- میهرکا- مەندکان- هەسکان- چیلکان- سیلڤانا- هەڤیر...)

٥- دوکتۆر جمال رشید هەمدیش لەو باوەڕەدایە که: هەندێ ناو هەن له بنجدا. له ناوی کۆنه خوایەکانەوە- له کوردیدا- وەرگیراوە. (بۆران- بۆریان)یش که ناوی کچانی کوردە، له (بوریاش- خوای باووبۆران) وەرگێڕاوە، که کاشییەکان بەکاریان هێناوە.

ئاماژەیەک

* (٣٥) ساڵ زیاترە خەریکی ئەم پرۆژەیەم و پێم وایە هێشتا تەواو نەبووە. بۆ یەکەم جار ئەم باسە لە ژمارە (٣٢-٣٣)ی گۆڤاری (ڕۆژی کوردستان)ی ساڵی (١٩٧٥) بڵاوکرایەوە. لە پاش (٨) ساڵیتر لە ژمارە (٩٩)ی گۆڤاری (ڕۆشنبیری نوێ)دا بە بەرفراوانتر بڵاوم کردەوە. ئەمەی ناو ئەم کتێبەش بەشی هەرەزۆری ئەو ژمارەیەیە، بەڵام زۆر زۆریش راو و سەرنج و بۆچوونی تری هاتۆتە سەر..!

* شایانی باسیشە. ساڵی (١٩٨٠) لە بەغدا ساڵی (١٩٨١) لە هەولێر و ساڵی (١٩٨٢) لە دهۆک و ساڵی (١٩٩٣) لە شەقڵاوە و ساڵی (١٩٩٤)یش لە ئێوارە کۆڕێک و لە بارەگای لقی دووی پارتی پێشکەشکراوە. نیازخوازم بەوپەڕی راشکاوییەوە، هەر چ رەخنە و ڕاو سەرنجتان هەبێ بیخەنەڕوو. من پێم وایە رەچەیەکی تازەم شکاندووە، بەڵام خۆ دەبێ ئێوەش مشوورێکی دیکەی بۆ بخۆن..!؟

سەرچاوەکان

* قواعد اللغة الكردية (ج-١-٢) توفيق وهبي.
* ناوی کوردی- علاءالدين سجادي.
* ناوی کچ و کوڕانی کوردی- گیوی موکریانی.
* ناوی کوردی نوێ- هۆشیار قەفتان.
* ڕێزمانی کوردی- نوری علی امین.
* ناو لە زمانی کوردیدا- دکتۆر ئاوڕەحمانی حاجی مارف.
* فەرهەنگە کوردییەکان.
* هەندێک بیروڕا دەربارەی بناخەی مێژوویی زمانی کوردی- دکتۆر جمال رشید (دەسنووس).
* دانیشتنێک لەگەڵ مام هێمن مهابادی، مامۆستا عولەما.
* سەر و سۆراخ لە (گەرمیان و خۆشناوەتی و بادینان).
* الاعلام العربية- الدكتور ابراهيم السامرائي.
* مجلة الاجيال- العدد (٢) ١٩٨٠.